

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ КЛІЄНТІВ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ

Магдисюк Людмила Іванівна,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри практичної психології та психодіагностики

Волинського національного університету імені Лесі Українки

<https://orcid.org/0000-0002-5304-933X>

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57204591564>

<https://www.researchgate.net/profile/Liudmyla-Mahdysiuk>

У статті представлено теоретичний аналіз психологічного консультування клієнтів різних категорій, мета якого спрямована на надання психологічної допомоги, тобто розмова із психологом повинна допомогти людині у вирішенні її проблем і налагодженні міжособистісних стосунків з оточенням. Доведено, що сімейна ситуація, задоволеність подружнім життям також впливають на наявність суїцидальної загрози людини. Описано, що суїцидальна поведінка є вольовим актом, до структури якої входять суїцидальні думки, задуми, наміри, парасуїцид, завершений суїцид. Суїцидальна поведінка є динамічним процесом і складається з таких етапів: етап суїцидальних тенденцій, етап суїцидальних дій, етап постсуїцидальної кризи. Результати діагностичної методики дали змогу визначити показники схильності до суїцидальної поведінки, у семи досліджуваних виявлено високі показники набраних балів, що засвідчує схильність опитуваних до суїцидальної поведінки. Таким особам рекомендовано звернутися до фахівців. Мета психологічного консультування завжди залежить від потреби клієнта та теоретичної орієнтації консультанта. Сфери застосування психологічного консультування – психічний і духовний розвиток дитини; екзистенційні й особистісні проблеми підлітка; шлюб, родина та сім'я; проблематика психічного й особистісного здоров'я; психологічна допомога помираючому та психотерапія непоправного лиха; проблеми похилого віку; місця ув'язнення, лікарні, казарми, студентські містечка; психологічна допомога та підтримка в кризових ситуаціях; шкільне консультування; професійне консультування; управлінське консультування. Важливим моментом ефективності проведеної консультації є наявність таких суттєвих особистісних перемін, які супроводжуються емоціями задоволення, радості, натхнення, покращення емоційного фону світовідчуття, самопочуття.

Ключові слова: стрес, консультування, сім'я, благополуччя, суїцид, суїцидальний ризик, суїцидальна поведінка, задоволеність подружнім життям.

Magdysyuk Lyudmila. Features of psychological counseling of clients of different categories

The article presents a theoretical analysis of psychological counseling of clients of various categories, the purpose of which is to provide psychological help, that is, a conversation with a psychologist should help a person solve his problems and establish interpersonal relationships with others. It has been proven that the family situation, satisfaction with married life also affect the presence of a person's suicidal threat. It is described that suicidal behavior is a volitional act, the structure of which includes suicidal thoughts, plans, intentions, parasuicide, completed suicide. Suicidal behavior is a dynamic process and consists of the following stages: stage of suicidal tendencies, stage of suicidal actions, stage of post-suicidal crisis. The results of the diagnostic method made it possible to determine the indicators of the tendency to suicidal behavior, high scores were found in seven subjects, which proves the tendency of the respondents to suicidal behavior. Such persons are recommended to contact specialists. The purpose of psychological counseling always depends on the needs of the client and the theoretical orientation of the counselor. Areas of application of psychological counseling: mental and spiritual development of the child; existential and personal problems of a teenager; marriage, family and family; issues of mental and personal health; psychological assistance to the dying and psychotherapy of irreparable distress; problems of old age; prisons, hospitals, barracks, student campuses; psychological help and support in crisis situations; school counseling; professional counseling;

management consulting. An important aspect of the effectiveness of the conducted consultation is the presence of such significant personal changes, which are accompanied by emotions of satisfaction, joy, inspiration, improvement of the emotional background of the worldview, well-being.

Key words: stress, counseling, family, well-being, suicide, suicidal risk, suicidal behavior, marital life satisfaction.

Постановка проблеми. Організація психологічного консультування клієнтів різних категорій потребує від фахівців особливих знань, умінь і навичок. Розглянемо феномен суїцидальної поведінки, яка має місце в українському суспільстві. З'ясовано, що вона значною мірою торкається різних вікових категорій, але більш вразливими є дорослі люди. Підтвердженням цього є статистичні дослідження цієї проблематики, і для з'ясування актуальних причин виникнення феномена самогубства потрібно розглядати це питання в різних аспектах, при цьому враховувати умови соціального й асоціального характеру, об'єктивні та суб'єктивні фактори, котрі супроводжують суїцид і в сукупності пояснюють його справжню природу. Важливим критерієм ефективності проведеної консультації є наявність таких суттєвих особистісних перемін, які супроводжуються емоціями задоволення, радості, натхнення, покращення емоційного фону світовідчуття, самопочуття.

Метою дослідження є аналіз проблеми вивчення професійної консультативної діяльності психолога клієнтів різних категорій – змінити образ «Я» та образ світу замовника (клієнта, пацієнта), що сприятиме покращенню самопочуття, самооцінки, соціальної адаптації, розв'язанню конфліктних ситуацій у взаємодії у сім'ї та колективах.

Результати дослідження. Серед досліджень цієї проблеми останніх десятиліть привертають увагу праці таких зарубіжних і сучасних вітчизняних науковців різних галузей знань, як, зокрема, С. Жабокрицький, М. Мелентьев, В. Москалец, А. Тищенко, Р. Федоренко, С. Яковенко й інші [1]. Психологічну консультативну допомогу клієнтам дорослого віку досліджували й описували в руслі психотерапії В. Самохвалов, Дж. Тодд, питання професійної консультації дорослих окреслювали В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева [1; 8] та ін.

Аналіз результатів дослідження. Для кожної вікової групи населення, причини появи суїцидальної активності різні. Аналіз суїцидальної поведінки суб'єкта передбачає врахування вікових, статевих, типових особливостей суїцидентів і соціальної ситуації, міжособистісної взаємодії в сім'ї, у якій людина перебуває. Ідеться про особливий вплив як вікового, так і соціального чинника на суїцидальну поведінку людини.

Теоретичне вивчення цієї проблеми дає змогу виокремити головні сфери застосування психологічного консультування [2]:

- психічний і духовний розвиток дитини;
- екзистенційні й особистісні проблеми підлітка;
- шлюб, родина та сім'я;
- проблематика психічного й особистісного здоров'я;
- психологічна допомога помираючому та психотерапія непоправного лиха;
- проблеми похилого віку;
- місця ув'язнення, лікарні, казарми, студентські містечка;
- психологічна допомога та підтримка в кризових ситуаціях;
- шкільне консультування;
- професійне консультування;
- управлінське консультування.

Наприклад, у підлітків зовнішні та внутрішні суперечності, що можуть призвести до неадекватної поведінки, зумовлюють такі чинники [3]:

- 1) недоступність освіти, виховання, розвитку, які є важливими для нормальної соціально-психологічної адаптації підлітка в соціумі;
- 2) бідність взаємин з іншими людьми;
- 3) невідповідність між прагненнями підлітка і його можливостями;
- 4) розбіжність між поведінкою підлітка та стереотипами і правилами поведінки в суспільстві;
- 5) різниця між ідеальними очікуваннями та реальними результатами власної діяльності;

6) перевага деструктивних сил над конструктивними;

7) неприйняття значущими іншими результатів самовираження підлітка;

8) агресивність соціального і природного середовища, що перешкоджає духовному і фізичному розвитку підлітка тощо [4].

Отже, з огляду на періоди суїциду, які притаманні будь-яким віковим категоріям, гендерам, формуються сучасні наукові уявлення про оцінку суїцидального ризику.

Безперечно, діагностика проблеми є першим етапом у її оцінці. Як демонструють наукові дослідження, психодіагностика в психологічній практиці вирішення проблеми попередження суїцидальної поведінки та надання допомоги в реальних умовах спрямована на розв'язання декількох завдань [5]:

1) профілактика суїцидального ризику;

2) виявлення причин суїцидальної поведінки;

3) перевірка ефективності корекційної діяльності [5].

Така поведінка є динамічним процесом і складається з таких етапів:

1. Етап суїцидальних тенденцій – вони є прямими чи непрямими ознаками, свідчать про зниження цінності власного життя, втрату сенсу життя, небажання жити; суїцидальні тенденції виявляються у думках, намірах, почуттях або загрозах.

2. Етап суїцидальних дій – він починається, коли відповідні тенденції приходять у дію; під суїцидальною спробою розуміється суїцид, який з незалежних від людини обставин був відвернутий і не призвів до летального наслідку; суїцидальні тенденції можуть трансформуватися в завершений суїцид, результатом якого є смерть людини.

3. Етап пост суїцидальної кризи – він продовжується з моменту здійснення суїцидальної спроби до повного зникнення суїцидальних тенденцій» [4].

Деякі з цих ознак мають, так би мовити, «подвійне» значення, тобто можуть свідчити не тільки про суїцидальну загрозу, а й про інші особистісні проблеми, кризи в житті юної людини. Для уточнення висновку про наявність суїцидальної загрози доцільно використовувати спеці-

альні психодіагностичні засоби – картки, опитувальники, тести [6].

На основі теоретичного вивчення цієї проблематики дійшли висновку, що сімейна ситуація, задоволеність подружнім життям також впливають на наявність суїцидальної загрози людини. Тому одним із завдань дослідження було визначення сімейної ситуації за допомогою тесту на виявлення задоволеності подружніми взаєминами. Дослідження, у якому брали участь жінки та чоловіки, проводилося на базі науково-методичного центру «Ментальне здоров'я».

Аналіз отриманих результатів наведено в табл. 1.

Як засвідчили результати, задоволеність подружнім життям прослідковується у чоловіків (23 % проти 16 % жінок, які оцінили свій шлюб як благополучний).

Аналіз отриманих результатів показав, що у 88 % подружжів, які продемонстрували низький рівень задоволеності шлюбом, показники сприятливого психологічного клімату також є низькими. Однак слід зауважити, що в чоловіків позитивний психологічний клімат отримав дещо вищі показники, ніж задоволеність подружніми взаєминами [7]. Як засвідчують результати проведеного дослідження, існує ряд відмінностей у розподілі сімейних ролей серед досліджуваних чоловіків і жінок, які взяли участь у дослідженні. Так, матеріальне забезпечення сімейного життя, за оцінкою жінок, становить відповідно 80 і 17 %; за оцінкою чоловіків – 74 та 17 %.

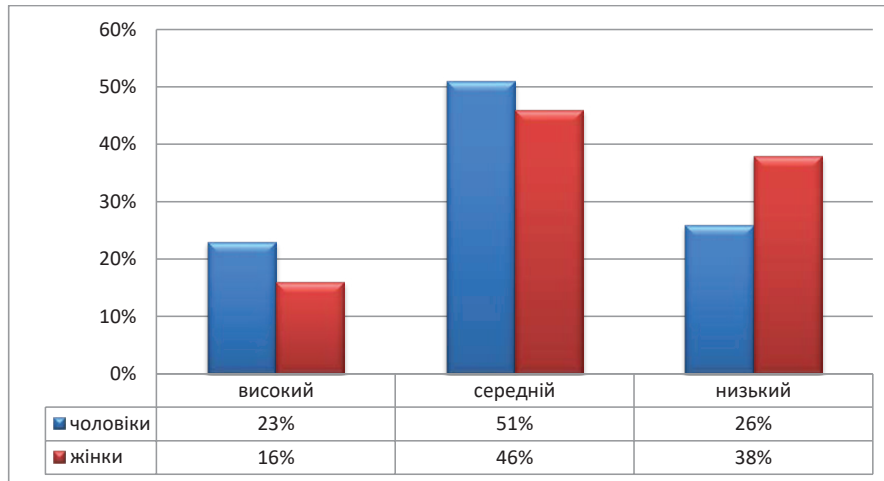
Реалізація інших сімейних ролей, на думку учасників дослідження, здійснюється партнерами не однаковою мірою і відповідно оцінюється респондентами. Так, 84 % жінок вважають, що функція виховання дітей покладається саме на них. 83 % респондентів чоловічої статі таку думку поділяють. Що стосується розподілу ролей «господаря» та «господині», то серед жінок 83 % орієнтовані на активність у господарських справах.

Чоловіки теж надають перевагу дружинам у плані ведення домашнього господарства (87 % відводять роль «господаря» дружині проти 39 % особистої ролі). У більшості подружніх пар виконання значної частини ролей припадає на жінку. До таких ролей як жінки, так і чоловіки від-

Таблиця 1

Кількісні показники задоволеності подружніми взаєминами, осіб

Рівень задоволеності шлюбом	Чоловіки	Жінки
Благополучні	16	11
Перехідні	36	32
Неблагополучні	18	27

Рис. 1. Відсоткові показники задоволеності подружніми взаєминами, %

несли виховання дітей, забезпечення емоційного клімату в сім'ї, роль «господаря» сім'ї, матеріальне забезпечення. Водночас роль організатора сімейної субкультури виконується обома партнерами. Респонденти нашої вибірки надали перевагу таким чоловічим ролям, як сексуальний партнер та організатор розваг.

Як бачимо з аналізу отриманих результатів, задоволеність подружніми взаєминами має певну залежність від розподілу сімейних ролей. Тобто, чим більше партнерів влаштовує розподіл ролей між ними, тим вищою є задоволеність шлюбом. Тимчасові труднощі, пов'язані з матеріальним забезпеченням сім'ї, є менше відчутними в сім'ях, де інші ролі розподілені так, що задовольняють обох партнерів [9].

Черговим етапом нашого дослідження було виявлення суїцидальних схильностей серед обстежуваних чоловіків із категорії тимчасово непрацюючих. Результати, отримані в процесі проведення діагностичної методики, дали змогу за загальною кількістю отриманих балів визначити показники схильності до суїцидальної поведінки. У семи учасників дослідження виявлено високі показники набраних балів (від 39 до

45), що засвідчує схильність опитуваних до суїцидальної поведінки. Такі особи потребують певної уваги з боку як фахівців, так і близького оточення. У трьох чоловіків виявлено відповідно 46 і 47 балів, що свідчить про високий рівень схильності до суїцидальної поведінки й потребу в подальшій корекційній роботі [10].

Разом із тим результати дослідження сімейної ситуації осіб із високим рівнем схильності до суїцидальної поведінки виявили достатньо низький рівень задоволеності подружніми взаєминами (78 % – низький і 22 % перехідний – продемонстрували чоловіки; 82 % низький і 18 % перехідний – жінки). Заслугує на увагу те, що серед цієї категорії учасників дослідження як у чоловіків, так і у жінок не виявлено жодного результату, який свідчив би про задоволеність подружніми взаєминами.

По психологічну консультативну допомогу потрібно звертатися жінкам і чоловікам безпосередньо до компетентних психологів. Завдання психолога-консультанта на консультації – допомогти клієнтові (пацієнтові) усвідомити помилки свого осмислення світу, власної персони.

Зазвичай завершується консультація для психолога з'ясуванням відповідей на такі запитання: чи вдалося досягти мети – змінити особистість, її образ «Я», образ світу? Чи отримав клієнт, пацієнт надію на покращення ситуації, самооцінки, повірив у себе, своє майбутнє? Якщо відповіді на ці запитання позитивні, то консультація відбулася на високому професійному рівні. Також важливо консультанту підвести клієнта до думки, що кардинальне розв'язання проблеми, конфліктів треба починати із себе, своєї особистості [8].

Висновки. На сьогодні немає єдиної думки серед представників різних психологічних шкіл щодо причини самогубства, але тими рушійними силами, що сприяють

виникненню її, є соціальні, індивідуально-психологічні й фізичні чинники. Дослідження показало, що в сім'ях із нестабільною сімейною ситуацією, низьким рівнем задоволеності подружніми стосунками за поєднання окремих негативних проявів, як-от емоційна нестабільність, неадекватна самооцінка в чоловіків, які на цей час є безробітними, частіше прослідковуються суїцидальні думки чи прояви суїцидальної поведінки. На думку жінок, наслідком цієї ситуації є підвищення рівня вживання алкоголю, а також неадекватна чи конфліктна поведінка. Тому важливо психологу-консультанту підвести клієнта до думки, що ефективно розв'язання проблеми, конфліктів треба починати із своєї особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кустов А. В., Алексєєва Ю. А. Мислення: психологічні, психопатологічні та психотерапевтичні аспекти : навчальний посібник. Суми : Вид-во СумДУ, 2010. 324 с.
2. Бушай І. М. Психологічні особливості розвитку образу світу школярів : монографія. Чернігів : Державне підприємство «Чернігівський державний центр науково-технічної і економічної інформації», 2007. 382 с.
3. Психологія екстремальності та психопрофілактика психічної травми й суїцидальних намірів: на допомогу практичному психологу : навчально-методичний посібник / Л. І. Магдисюк та інші. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 276 с.
4. Федоренко Р. П. Психологія суїциду : навчальний посібник. Вид. 2-ге, змін. та доповн. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 492 с.
5. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П. Медико-психологічне консультування : навчально-методичний посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. 332 с.
6. Магдисюк Л. І. Особливості шлюбно-сімейних стосунків у залежності від подружнього стажу: діагностика та консультування : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 188 с.
7. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П. Психологія життєвих криз : навчальний посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 292 с.
8. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П. Основи психологічного консультування : навчальний посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 360 с.
9. Федоренко Р. П., Грицюк І. М., Магдисюк Л. І. Психологія сімейних взаємин : навчальний посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 344 с.
10. Магдисюк Л., Романів М., Магдисюк Д. Психологічний аналіз ризику суїцидальної поведінки безробітних осіб чоловічої статі. *Психологічні студії*. 2023. № 3. С. 42–49.

REFERENCES:

1. Kustov, A.V., Aleksieieva, Yu.A. (2010). *Myslennia: psykholohichni, psykhopatolohichni ta psykhoterapevtychni aspekty [Thinking: psychological, psychopathological and psychotherapeutic aspects]: navchalnyi posibnyk*. Sumy: Vyd-vo SumDU. 324 p. [in Ukrainian].
2. Bushai, I.M. (2007). *Psykholohichni osoblyvosti rozvytku obrazu svitu shkoliariv [Psychological features of the development of schoolchildren's image of the world]: monohrafiia*. Chernihiv: Derzhavne pidpriemstvo "Chernihivskiyi derzhavnyi tsestr naukovo-tekhnichnoi i ekonomichnoi informatsii". 382 p. [in Ukrainian].
3. Mahdysiuk, L.I. et al. (2022). *Psykholohiia ekstremalnosti ta psykhoprofilaktyka psykhičnoi travmy u suitsydalnykh namiriv: na dopomohu praktychnomu psykholohu [Psychology of extremism and psychoprophylaxis of mental trauma and suicidal intentions]: navchalno-metodychnyi posibnyk*. Lutsk: Vezha-Druk. 276 p. [in Ukrainian].

4. Fedorenko, R.P. (2022). *Psykhohohiia suitsydu [Psychology of suicide]*: navchalnyi posibnyk. Vyd. 2-he, zmin. ta dopovn. Lutsk: Vezha-Druk. 492 p. [in Ukrainian].
5. Mahdysiuk, L.I., Fedorenko, R.P. (2020). *Medyko-psykhohichne konsultuvannia [Medical and psychological counseling]*: navchalno-metodychnyi posibnyk. Lutsk: Vezha-Druk. 332 p. [in Ukrainian].
6. Mahdysiuk, L.I. (2022). *Osoblyvosti shliubno-simeinykh stosunkiv u zalezhnosti vid podruzhnoho stazhu: diahnostyka ta konsultuvannia [Peculiarities of marital and family relations depending on marital experience: diagnosis and counseling]*: monohrafiia. Lutsk: Vezha-Druk. 188 p. [in Ukrainian].
7. Mahdysiuk, L.I., Fedorenko, R.P. (2023). *Psykhohohiia zhyttievyykh kryz [Psychology of life crises]*: navchalnyi posibnyk. Lutsk: Vezha-Druk. 292 p. [in Ukrainian].
8. Mahdysiuk, L.I., Fedorenko, R.P. (2022). *Osnovy psykhohichnoho konsultuvannia [Basics of psychological counseling]*: navchalnyi posibnyk. Lutsk: Vezha-Druk. 360 p. [in Ukrainian].
9. Fedorenko, R.P., Hrytsiuk, I.M., Mahdysiuk, L.I. (2023). *Psykhohohiia simeinykh vzaiemyn [Psychology of family relations]*: navchalnyi posibnyk. Lutsk: Vezha-Druk. 344 p. [in Ukrainian].
10. Mahdysiuk, L., Romaniv, M., Mahdysiuk, D. (2023). Psykhohichnyi analiz ryzyku suitsydalnoi povedinky bezrobitnykh osib cholovichoї stati [Psychological analysis of the risk of suicidal behavior among unemployed men]. *Psykhohichni studii*, 3, 42–49 [in Ukrainian].